

” Det finns alltid rum för förbättring.”

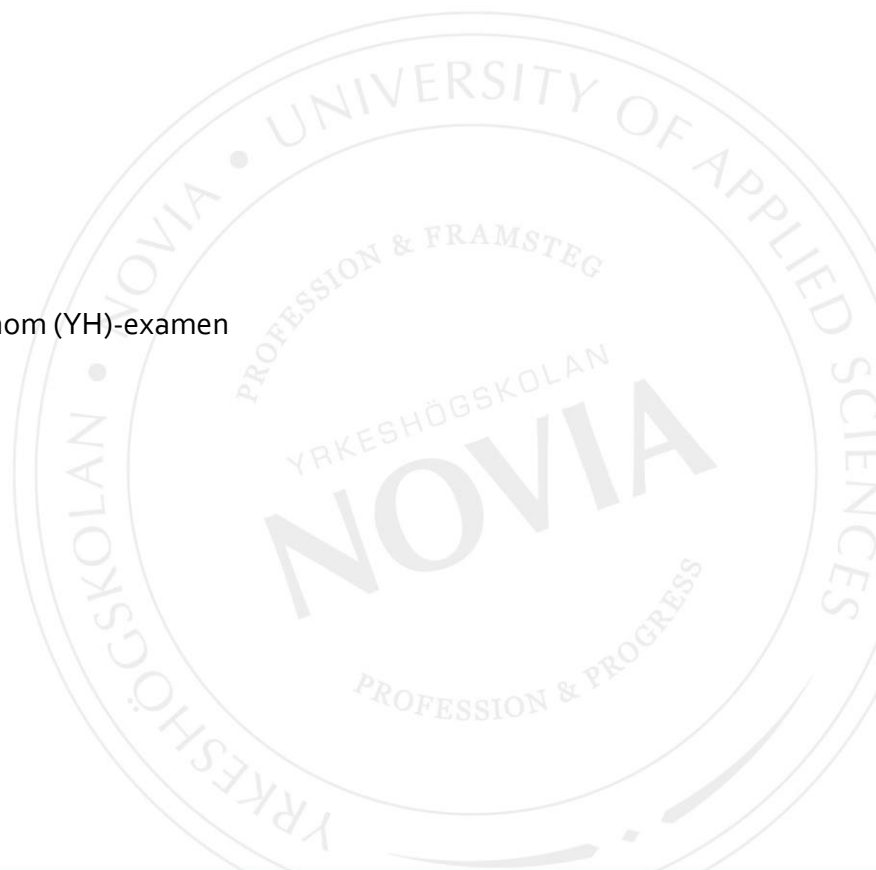
En kvalitativ studie om barnets delaktighet inom
småbarnspedagogiken enligt pedagogerna

Isabella Friman

Examensarbete för socionom (YH)-examen

Socionom

Vasa 2019

EXAMENSARBETE

Författare: Isabella Friman
Utbildning och ort: Det sociala området, Vasa
Inriktningsalternativ/Fördjupning: Småbarnspedagogik och metodik
Handledare: Ralf Lillbacka & Åsa Carlsson

Titel: "Det finns alltid rum för förbättring." – En kvalitativ studie om barnets delaktighet inom småbarnspedagogiken enligt pedagogerna.

Datum 18.06.2019

Sidantal 37

Bilagor 1

Abstrakt

Syftet med detta arbete är att undersöka hur och i vilken mån barn är delaktiga i småbarnspedagogikens verksamhet i och med Grunderna för planen för Småbarnspedagogik och lagändringarna i lagen om småbarnspedagogik som trädde i kraft hösten 2018. Arbetet fokuserar på barnens delaktighet från pedagogernas perspektiv.

De centrala frågeställningarna är om personalen upplever att barnen får den möjligheten att vara delaktig i planering och utvärdering av verksamheten, hur pedagogerna bär sig åt för att inkludera barnen, hurdana resultat man får av detta i barngruppen samt vad orsaken är till att barn inte inkluderas i verksamheter.

I arbetet kommer bland annat synen på barn, barns rättigheter och demokrati i småbarnspedagogiken att behandlas. Det redogörs också för vad delaktighet i verksamheten innebär, såsom planering, genomföring och utvärdering. Arbetet grundar sig på de nationella Grunderna för planen för småbarnspedagogik och Lagen om småbarnspedagogik (540/2018).

Undersökningen gjordes med hjälp av kvalitativa intervjuer med sju pedagoger. Resultatet visade att barnets delaktighet i daghemsverksamheterna varierar, men att de flesta pedagoger anser sig inkludera barnen och ge dem möjlighet till att vara delaktiga.

Språk: Svenska

Nyckelord: delaktighet, inflytande, småbarnspedagogik

BACHELOR'S THESIS

Author: Isabella Friman
Degree Programme: Social services, Vaasa
Specialization: Pre-school pedagogy
Supervisor(s): Ralf Lillbacka & Åsa Carlsson

Title: "There's always room for improvement." A qualitative study that examines children's participation in childhood education according to the pedagogues.

Date 18.06.2019 Number of pages 37 Appendices 1

Abstract

The aim of this thesis is to examine how and to what extent children are allowed to participate in and influence childhood education as a result of the National Core Curriculum for Early Childhood Education and Care and the recent change in the Act on Early Childhood Education and Care (540/2018) that came into effect in the fall of 2018. The thesis will focus on children's participation from the pedagogue's point of view.

The main questions at issue are whether the personnel experience that the children get enough opportunities to participate in planning and evaluation of the education, how the pedagogues include them, results of this among the children and finally the reason why children are not included.

This thesis will be addressing the view of children and the rights of children as well as democracy in early childhood education. It will also outline what participation in the childhood education involves, such as planning, implementation and evaluation. The thesis is mainly based on the National Core Curriculum for Early Childhood Education and Care and the Act on Early Childhood Education and Care (540/2018).

The survey was conducted by means of qualitative interviews with seven pedagogues. The result shows that children's participation in childhood education varies, but the majority of the respondents claim that they give children enough opportunities for participation.

Language: Swedish Key words: Participation, Influence, childhood education and care

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
2. Definitioner	2
3. Lärande	2
3.1 Visible learning.....	3
3.2 Reggio Emilia och Montessoripedagogik.....	4
4. Synen på barn - barnperspektiv eller barns perspektiv?	5
5. Styrdokument.....	7
5.1 FN:s konvention om barnets rättigheter	7
5.2 Lag om småbarnspedagogik.....	8
5.3 Grunderna för planen för småbarnspedagogik.....	9
6. Planering, genomförande och utvärdering	10
6.1 Planering	10
6.1.1 Nykarlebys plan för småbarnspedagogik	11
6.1.2 Referensram för den pedagogiska verksamheten.....	12
6.2 Utvärdering.....	13
7. Demokrati i småbarnspedagogiken	16
8. Sammanfattning av teoridelen.....	18
9. Undersökningens genomförande.....	19
9.1 Val av metod	19
9.2 Val av respondenter.....	20
9.3 Insamling av data.....	20
9.4 Analysmetod.....	21
9.5 Sekretess	21
10. Resultat.....	22
10.1 Bakgrund	22
10.2 Planering, utvärdering och dokumentering	23
10.3 Resultat i barngruppen	24
10.4 Förbättring.....	25
10.5 Kunskap och färdigheter	25
10.6 Projektskapande.....	26
10.7 Barn som inte inkluderas	26
10.8 Den egna verksamheten	27
11. Slutdiskussion.....	28
Källförteckning	31

Bilaga

1. Inledning

I de nationella Grunderna för planen för småbarnspedagogik som kom i kraft år 2017 sätter man stort fokus på barns delaktighet i den småbarnspedagogiska verksamheten. Barnen ska aktivt vara delaktiga i planeringen, utförandet och utvärderingen av verksamheten. Planen är publicerad av Utbildningsstyrelsen, som fungerar som riktlinjer för hur alla småbarnspedagogiska verksamheter runtom i landet ska fungera. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2018)

Värdegrunderna i Grunderna för planen för småbarnspedagogik baserar sig på FN:s konvention om barns rättigheter. Den ena värdegrunden enligt artikel 12 i konventionen lyfter fram barns rätt att bilda egna åsikter och föra fram dessa i alla frågor som handlar om barnet själv. Konventionen fokuserar också främst på barns jämlikhet och rätt till ett gott liv. Vid alla beslut som rör barnet bör man alltid utgå ifrån barnets bästa. Vårdnadshavares och barns delaktighet i den småbarnspedagogiska verksamheten är något som har lagts stort fokus på allt efter att Grunderna för planen för småbarnspedagogik har uppdaterats och efter att lagen om småbarnspedagogik har justerats. (FN:s konvention om barns rättigheter, 1999, 18)

I detta examensarbete kommer fokus att läggas på barnens delaktighet från pedagogernas perspektiv. Jag har valt att göra en sådan avgränsning eftersom ett arbete med både föräldrars, barns och pedagogers delaktighet, samarbete och allt vad det innebär skulle bli för omfattande. Mina huvudsakliga frågeställningar är följande: Upplever personalen att barnen får den möjligheten att vara delaktig i planering och utvärdering av verksamheten? Hur bär pedagogerna sig åt för att inkludera barnen? Hurdana resultat får man av detta i barngruppen? Vad är orsaken till att barn inte inkluderas i verksamheter? (Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2018)

När jag funderade kring vilket tema jag ville ha i mitt arbete ville jag ta reda på hurdana examensarbeten som tidigare blivit gjorda. Om ämnet delaktighet i småbarnspedagogiken fanns det flera arbeten som behandlade delaktigheten från vårdnadshavares synvinkel. I en undersökning (Nykung, Löv & Sundström, 2016) kom det fram att vårdnadshavarna hade goda möjligheter till delaktighet inom småbarnspedagogiken. Jag kommer att göra min undersökning på olika daghem i Nykarleby.

Syftet med examensarbetet är att ta reda på i vilken mån och hur barn ges möjlighet att vara delaktiga i småbarnspedagogikens verksamhet i och med Grunderna för planen för Småbarnspedagogik och lagändringarna i lagen om småbarnspedagogik som trädde i kraft hösten 2018.

2. Definitioner

Begreppet delaktig betyder att ha del av, medan delaktighet betyder aktiv medverkan. Att a inflytande innebär att man har en möjlighet att påverka. Dessa är de viktigaste begreppen i detta arbete som jag kommer att använda mig mycket av. (Svenska akademins ordlista, 2018) Med småbarnspedagogik menas en organiserad och målinriktad helhet som innebär undervisning, vård och fostran av barn med fokus på pedagogiken. (Lag om småbarnspedagogik 540/2018 2§)

Jag kommer att använda begreppet pedagog när jag skriver om de som jobbar inom småbarnspedagogiken eftersom jag föredrar benämningen pedagog framför personal. Dessutom samlas alla som arbetar inom småbarnspedagogiken under begreppet för att inte skriva ut hela teamet som kan bestå av lärare, socionom och barnskötare inom småbarnspedagogik samt speciallärare inom småbarnspedagogik. Jag kommer att begränsa mina intervjuer till pedagoger som är anställda som något av ovanstående.

Demokrati innebär att makten ligger hos folket, det vill säga att alla medborgare har inflytande i beslut som fattas av myndighet, ledning eller vad det kan gälla. I småbarnspedagogiken innebär demokratin att alla har rätt att uttrycka sin åsikt. (Svenska akademins ordlista, 2018)

Med medverkan menas att man åstadkommer något tillsammans med andra. Medbestämmande är liknande till medverkan, men beskriver att man deltar i att göra beslut kring en process som ska göras och hur det ska utföras. (Svenning, 2012, 57)

3. Lärande

Inom småbarnspedagogiken lyfter man fram att barnet är kompetent och ska vara aktiv i sitt eget lärande. Man pratar om att barnet aktivt söker efter saker att lära sig och nya saker att upptäcka. När man pratar om att barnet själv ska få vara delaktig i beslut som fattas i verksamheten innebär det inte att pedagogen ska vara en passiv aktör fram tills att barnet

tagit initiativ. Det handlar om att pedagogen ska inspirera barnen och respektera deras åsikter och val samt vara engagerade och aktiva i deras värld. (Pramling Samuelsson, & Sheridan, 2016, s.91-95)

Leken i början av barnets liv handlar om att upptäcka. Efter ett tag har leken utvecklats och barnet använder sig av språk, kropp och olika leksaker eller andra objekt för att skapa och hitta på. I leken får barnet nya intryck och erfarenheter genom att leka tillsammans med andra och komma underfund med det sociala samspelet. När barnet själv får pröva sig fram och göra egna val och beslut i leken utvecklas barnet emotionellt. Pedagogens roll i leken kan främst vara att stöda och tillgodose barnen med det material som behövs för att utvecklas genom sin lek. (Pramling Samuelsson, & Asplund Carlsson, 2014, s.91-95)

Barn använder sig av sin fantasi och sina erfarenheter när de hittar på olika lekar. En byggkloss kan plötsligt bli till en telefon om man håller den vid örat och pratar. De använder sig av de föremål som finns tillgängliga för att skapa något helt annat, eller tar de bilar som finns i lekrummet för att använda dem för vad dem är – bilar. En kudde som är tänkt att fungera som en sittdyna i samlingen, sett från pedagogernas perspektiv, kan i stället föreställa en hund i leken. Här kan pedagogerna stöda leken genom att se till att det finns leksaker och föremål tillgängliga som barnen fritt får använda i leken. Leken bör vara självvald så att barnet själv får känna efter vad som är intressant och hur barnet ska tillgodose sina behov. Om en pedagog eller annan vuxen hela tiden bestämmer vad, vem och med vilka leksaker barnen ska leka med är leken inte längre en lek, utan en styrd handling. Som pedagog bör man inte försöka styra barnet till lek, utan låt barnet själv välja utan att sätta ord i munnen på barnet. (Smidt, 2010, s. 143-158)

Att som lärare i småbarnspedagogiken ta barnens lek som den kommer och i stället för att försöka ta kontroll över eller styra den bör man ge upp kontrollen och ta tillfället i akt och lyssna på vad som blir sagt och hur de resonerar. Se barnens lek för vad det är – lärande. (Pramling Samuelsson, & Asplund Carlsson, 2014, s.40-49)

3.1 Visible learning

Enligt Lenz Taguchi (2013) är det något av det viktigaste för lärandet pedagogens förmåga att ta emot återkopplingar från barnen i relation till situationen och därefter ge återkoppling tillbaka till eleverna så fort som möjligt. För att barnen ska lära sig så mycket som möjligt och så att så många barn som möjligt ska lära sig något. Pedagogens roll är då att ställa

meningsfulla frågor som väcker tankar och förhoppningsvis leder till en diskussion i gruppen. Barnen får fritt komma på lösningar eller förslag till det aktuella som diskuteras. (Lenz Taguchi, 2013, s. 63-64)

3.2 Reggio Emilia och Montessoripedagogik

Barns förmåga att lyssna, se och skapa information är betydande för deras inläring. Barn söker efter ny information genom att vara uppmärksam på exempelvis vuxnas samtal, men lyssnar vuxna lika mycket på vad barnen vill föra fram? Reggio Emilias förskolor grundades av Loris Malaguzzi och har blivit ett känt fenomen inom pedagogiken. Något som är utmärkande i Reggio Emilia-pedagogiken är fokuset på relationer och kommunikation. Barnet anses vara en kompetent och aktiv individ, vars rättigheter lyfts fram snarare än behov. Man menar att pedagogen ska lyssna mer än prata med barnet så att barnet utvecklar en förståelse för sin omvärld och vikten av ömsesidig interaktion. I Reggio Emilia arbetar man främst med barnens identitet, värde och kommunikation samtidigt som man givetvis går igenom olika innehåll i undervisningen. Vad det än må vara som man arbetar med i gruppen just då, så ska barnen ha möjlighet att få uttrycka sig och utveckla sina tankar om saken. På så sätt får barnen öva att sätta ord på sina tankar och får utveckla sitt självförtroende. I exempelvis leken sker det nästan konstant lärande. Det som skiljer Reggio Emilia-pedagogiken från en annan är att man stannar upp och reflekterar över lärandet. Man gör den annars osynliga inläringen synlig och påtaglig. Kort sagt är meningen med pedagogiken att barn ska kreativt få uttrycka sina tankar, och att pedagogen ska stötta dem genom att se deras tankar. (Asplund Carlsson, & Pramling Samuelsson, 2014, s. 32-36)

För att barnen ska överhuvudtaget ha en vilja att reflektera över ett ämne bör de ha någon form av intresse för ämnet. Ämnet måste väcka tankar hos barnen. Utgår man från att barnen ska utforska ämnen som endast pedagogerna finner intresse för skapar man inte en meningsfull undervisning. Ett ämne som intresserar barnen väcker tankar och frågor som man kan spinna vidare på under en lång tid. Tar man reda på vad som intresserar barnen på förhand kan man bygga upp en lärorik termin där man lägger fokus på de ämnen som barnen är nyfikna på. En enkel fundering kring hur alla barn tar sig till daghemmet på morgonen kan utvecklas till att handla om fordon, trafikregler, natur, geografi och så vidare. Samlingen, eller vid vilket tillfälle under dagen man väljer att fundera kring dessa frågor, blir en meningsfull tid för barnens inläring och utveckling. (Lenz Taguchi & Åberg, 2005, s. 94)

Upphovskvinnan till montessoripedagogik, Maria Montessori, sade att barn går igenom samma utvecklingsfaser och har samma behov oavsett i vilken miljö de befinner sig i eller i vilken tid de lever. Denna form av pedagogik är den enda som har barns psykiska utveckling som utgångspunkt. En pedagog som använder sig av denna form av pedagogik ska vara uppmuntrande och inspirerande samtidigt som pedagogen snarare ska observera barnen och hålla sig på avstånd och låta barnen utveckla sin egen förmåga och inre drivkraft. Genom att observera barnen märkte Montessori att barnens koncentration förbättrades när de fick göra något som de själv fick välja och att barnen gynnades på många sätt av att få bestämma egna övningar och sysselsättningar samt hur länge de vill göra dem. Hon kom därmed fram till att barnen och deras intressen alltid ska respekteras, att barnens olika inlärningssätt ska tas tillvara på, att barnen ska få vara aktiva och göra beslut samt att pedagogen inte ska vara en lärare för barnet. Pedagogen ska fungera mer som en handledare för barnet och ha förtroende för barnets förmågor. (Skjöld Wennerström & Bröderman Smeds, 1997, s. 14-15)

4. Synen på barn - barnperspektiv eller barns perspektiv?

Pedagogers eller lärares föreställningar om barn har en stor inverkan på huruvida arbetet som görs på ett daghem. Det innefattar hur pedagoger tror att barn lär sig saker, hur barn beter sig, hur barn ska bete sig och så vidare. En viktig sak att göra som pedagog, exempelvis när man kommer in i en ny arbetsgrupp eller liknande kan det vara bra att komma underfund med vilken sorts syn på barn man har i sitt team eller vilka värden ni ska sträva efter att framhäva i gruppen. Det finns en teori om barn som säger att samhället fortfarande behandlar barn som inaktiva varelser som inte är intressanta förrän de kommit till att bli unga vuxna. Barnen, eller barndomen, är enligt gamla teorier i ett sorts mellanskede som ska väntas ut. Här används det engelska uttrycket "being vs becoming", det vill säga att vara eller att bli på svenska. Det som är viktigt enligt denna syn är inte barnets nuvarande värde – utan det som barnet i vuxen ålder kan bli värt. (Svenning, 2012, s. 37-39)

I dag ser man på barndomen som en värdefull och betydande tid, snarare än det som tidigare ansågs vara endast en förberedande fas inför det kommande vuxenlivet. Det sätt som pedagoger ser på barn spelar en stor roll för barnets möjlighet att utveckla delaktighet, inflytande och därefter demokrati. Vi människor formas efter de erfarenheter vi får. Att vi ser saker genom ett barnperspektiv innebär att vi ser en händelse från sitt eget barnperspektiv, inte någon annans. Om låt oss säga en pedagog lägger upp bilder på alla barn i korridoren utan att fråga om barnens lov för att denna pedagog tror att alla barn vill synas

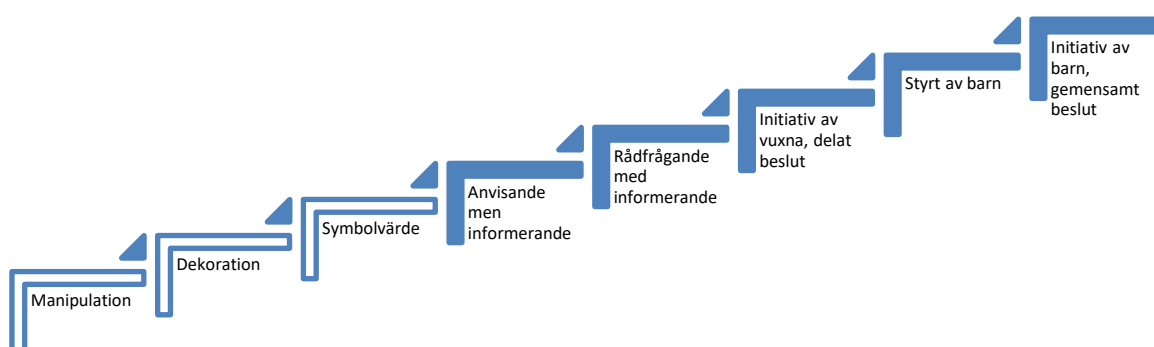
utgår man inte från barnets eget perspektiv. Om man utgår från barnets egna perspektiv ska barnen få beskriva sina egna känslor, åsikter och erfarenheter utan att vuxna tolkar dem på något annat vis. Det som är vanligt är att vuxna gissar vad barnen upplever och har för behov, eftersom de utgår från normen eller sitt egna beteende, vilket inte är möjligt. Alla har olika tankar och känslor, och för att få fram sina upplevelser måste man själv föra fram detta – om än mer bli hörd. (Svenning, 2012, 46-47; Arnér, 2012)

Barnet idag är kompetent och har rättigheter som fungerar som en huvudsaklig grund för arbetet inom småbarnspedagogiken. Till det utvecklande arbetet inom småbarnspedagogiken hör att ge barnen möjlighet till inflytande. Det gäller att hitta en balans mellan barnens nivå av inflytande och pedagogernas styrning samt att faktiskt förverkliga teorierna i praktiken. (Arnér, 2012, s. 37-39)

Roger A. Hart har skapat en så kallad delaktighetsstege för att visa i vilken mån barn är delaktiga i beslut. Man kan med hjälp av denna stege undersöka och ta reda på hur delaktiga barn är i olika situationer. Stegen, som är skriven i en lista nedan, är delad i två delar där den första delen består av steg där barnen tros vara delaktiga när de i själva verket inte alls är det. Det är oftast situationer där vuxna har skapat en situation där de kan använda sig av barnet som en övertygande, manipulativ faktor. Det första steget är manipulation, där de vuxna använder barn som representant för något ändamål som är viktigt för de vuxna men som barnen inte vet vad saken innebär eller handlar om. Det andra steget är dekoration, där barnen används för att få fram de vuxnas åsikter samtidigt som de väcker känslor hos åskådare. De två första stegen kan man tydligt se används ibland annat reklamindustrin. Det tredje och sista steget i den första delen är symbolvärde. Med detta menas när det uppfattas som att barnet för sin egen talan när det i själva verket är vuxna som har lagt ord i munnen på barnet. Som exempel kan man ta intervjuer där barn blivit instruerade om vad som ska sägas i stället för barnets egna tankar och åsikter. Följande fem steg handlar om den del av stegen där barnen faktiskt är delaktiga. Steg fyra är när de vuxna är anvisande men informerande, det vill säga att de vuxna i huvudsak bestämmer vad som sker men låter barnet veta vad och varför det görs. Steg fem är rådfrågande och informerande. Barnen får i detta steg uttrycka sin åsikt och har på så vis inflytande i de beslut som fattas av de vuxna. Följande steg är när de vuxna tar initiativet till frågan samtidigt som barnen får en ökad delaktighet i själva beslutet, vilket innebär att barnen inte längre endast är konsultativa. Det sjunde steget innebär att barnen har hand om hela processen och både tar initiativ och fattar beslut. Sista steget på stegen är när barnen tar initiativet kring en fråga eller uppgift samtidigt som de

inkluderar de vuxna. Här ska de vuxna ge stöd och fungera som handledare för barnen. (Fountain, 1997, s. 320-321)

Med tillstånd har jag lagt in en figur som återger hur delaktighetsstegen ser ut enligt Harts modell. Stegen är i detta fall en trappa som visualiserar olika grader av hur barnen får vara delaktiga i verksamheter. Med början från vänster är det lägsta trappsteget med minst delaktighet från barnens sida.

Figur 1. Delaktighetsstegen (Fountain, 1997, s. 320) (Med tillstånd av Studentlitteratur's Rights Manager)

5. Styrdokument

I detta kapitel kommer jag att presentera de tre styrdokument som är grundpelarna i mitt arbete, det vill säga FN:s konvention om barns rättigheter, Lagen om småbarnspedagogik (540/2018) och Grunderna för planen för småbarnspedagogik. Jag har främst fokuserat på att ta med de delar som behandlar barns delaktighet och inflytande i relevans till arbetet.

5.1 FN:s konvention om barnets rättigheter

Barnkonventionen togs i kraft år 1989 och är ett avtal om mänskliga rättigheter för barn och används internationellt. Konventionen blev aktiv i Finland år 1991. De länder som godkännt och skrivit under avtalet har som skyldighet att se till att konventionen följs. Det är dessa

länder som ska skicka in rapporter som visar hur de har förverkligat konventionen, varpå FN:s kommitté för barnkonventionen avgör huruvida något gjorts bra eller om det finns sätt som barnens situation kan förbättras. Konventionen kan sammanfattas i tre olika teman såsom barns rätt till skydd, rätt till en tillräcklig andel av samhällets resurser och barns rätt till delaktighet. (FN:s konvention om barns rättigheter, 1999, 5)

Värdegrunderna i Grunderna för planen för småbarnspedagogik baserar sig på FN:s konvention om barns rättigheter. De huvudsakliga principerna i konventionen är att vid frågor som rör barnen ska man alltid handla enligt barnets bästa samt barns lika rättigheter, rätt till liv, rätt till att få uttrycka sig och få sin röst hörd är de övriga huvudsakliga principerna. Enligt artikel 12 i konventionen lyfter man fram vikten av barns rätt att bilda egna åsikter och föra fram dessa i alla frågor som handlar om barnet själv. Med detta sagt nämner man i konventionen att barns ålder och mognad spelar en roll i hur stor utsträckning man kan göra så. Barnen har rätt till att ta in information och sprida information på det vis de vill, vilket med andra ord kallas yttrandefrihet. I undantag från att informationen strider mot lag, för att ta hänsyn till andra personers rättigheter eller för att behålla den nationella säkerheten. (FN:s konvention om barns rättigheter, 1999, 18)

5.2 Lag om småbarnspedagogik

Lagen om småbarnspedagogik (540/2018) behandlar barns rätt till småbarnspedagogik och anordningen av småbarnspedagogik. Enligt lagen är syftet med småbarnspedagogiken att främja barns uppväxt, utveckling och hälsa. Småbarnspedagogiken ska också stödja barns inläring och inspirera till livslångt lärande. Genom att se till att lek, rörelse, kost och kultur i småbarnspedagogiken är mångsidig får barnen en positiv upplevelse av lärandet. För att barnen ska vara trygga ska också miljön vara det. Miljön ska vara hälsosam och främja barns utveckling. I lagen lyfts det fram att alla barn ska få samma möjligheter till småbarnspedagogik. I verksamheten ska man främja likabehandling och jämställdhet genom att bland annat ge möjlighet att förstå och respektera olika språk, kulturer och religioner som kan finnas både i och utanför gruppen. (Lag om småbarnspedagogik 540/2018 3§)

Ett annat syfte är att främja barns förmåga till växelverkan och interaktion med andra människor, och att leda barnet till ett hållbart etiskt handlingsätt. Barnet ska få möjlighet att påverka de beslut som rör barnet själv som görs på verksamheten. Detta ska ske på ett sätt som respekterar barnet så att så goda förhållanden som möjligt kan skapas med pedagoger.

I ett samarbete med vårdnadshavarna ska barnens utveckling och harmoniska uppväxt främjas. (Lag om småbarnspedagogik 540/2018 3§)

5.3 Grunderna för planen för småbarnspedagogik

Enligt lagen om småbarnspedagogik är syftet med den småbarnspedagogiska verksamheten bland annat att trygga ett verksamhets sätt som respekterar barnet och så bestående förhållanden som möjligt för växelverkan mellan barnet och personalen. Småbarnspedagogiken ska också utveckla barnets förmåga till samverkan och växelverkan, främja barnets förmåga att delta i kamratgruppen samt vägleda barnet mot ett etiskt ansvarstagande och hållbart handlingssätt, respekt för andra människor och samhällsmedlemskap. Ett till syfte med småbarnspedagogiken som nämns i planen som sätter fokus på barnets delaktighet är att säkerställa barnets möjligheter att få delta i och påverka sådana angelägenheter som berör barnet självt. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2018, 16)

Det vanligaste anordnandet av småbarnspedagogik sker på daghem, där jag kommer att hitta mina intervjupersoner till detta arbete. Barngrupperna på daghemmen kan variera i storlek och det är upp till pedagogerna att se till att barnen får en trygg relation med både sina kamrater och pedagogerna. Genom att bemöta barnen på ett respektfullt sätt och att visa barnen öppenhet kan man uppnå en god relation. Det är viktigt att samarbetet, inte bara pedagoger emellan utan också mellan pedagog och vårdnadshavare, fungerar bra. Ett gott och kontinuerligt samarbete ger barnet trygghet. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2018, 19)

I grunderna för planen för småbarnspedagogik beskriver man den mångsidiga kompetensen med hjälp av olika delområden. Det ena delområdet är förmågan att tänka och lära sig. För att kunna bygga upp information och för att konstatera ny kunskap behövs det kreativa och kritiska tänkandet. Kompetensen att tänka och lära sig ökar när man är tillsammans med olika människor och i olika omgivningar. Får barnet ta del av många meningsfulla stunder av lek och fantasi tillsammans med andra barn utvecklar de förmågan att tänka och lära sig. I och med att leken utvecklas söker barnen efter ord för att ge form av omgivningen och händelser. Barnen ska uppmuntras till att försöka beskriva, ställa frågor och ifrågasätta. Om man använder sig av pedagogisk dokumentation kan barnen tillsammans se sitt lärande och uppmuntra varandras framgångar. Mer om pedagogisk dokumentation kommer i ett senare kapitel. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2018, 25)

Ett annat delområde som rör detta arbete är förmågan att delta och påverka. Här återgår man till barnens rättigheter till att vara delaktiga i sådana ärenden som påverkar dem själva. Genom att uppmuntra barnen till att göra egna beslut och till att ta initiativ i frågor stöder man barnens utveckling till förmåga att delta och påverka. När det kommer till planeringen, genomförandet och utvärderingen av verksamheten ska den göras av personal tillsammans med varje barn. Personalen visar då respekt mot barnens tankar och tar hänsyn till deras åsikter genom att bemöta barnen på ett respektfullt och genuint sätt. Genom kommunikationen får barnen lära sig att respektera regler och förstå vikten av förtroende. När barnen får vara delaktiga i processen utvecklas självförtroendet, självuppfattningen och deras sociala färdigheter. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2018, 27)

6. Planering, genomförande och utvärdering

Det här kapitlet kommer att ta upp planering, genomförande och utvärdering av verksamheten. Jag har valt att dela in momenten i olika kapitel för att understryka att de är separata delar i verksamheten.

6.1 Planering

Denna del kommer att handla om planeringen av den småbarnspedagogiska verksamheten. I lagen om småbarnspedagogik lyfter man fram att barnen ska ha möjlighet att påverka och delta i planeringen av den verksamhet som de medverkar i. Barnets åsikter och önskemål ska redas ut och tas med i planeringen. Givetvis kan det finnas olikheter i barngruppen gällande intresse av att påverka planeringen, men varje barn ska bli hört och få uttrycka sina känslor kring kommande händelser, innehåll i pedagogiken eller liknande som behandlar i planeringen av verksamheten. (Lag om småbarnspedagogik 540/2018)

Det som kan komma att bli en utmaning vid planeringen av verksamheten är att pedagogerna ska lyfta fram barnens åsikter och tankar samtidigt som innehållet ska vara i enlighet med verksamhetens mål och att väcka barnens intresse för innehållet för att optimera inläringen. Innehållet ska vara ett sådant som passar ihop med det som framhävs i planen för verksamheten. Den nationella planen (Grunderna för planen för småbarnspedagogik) finns till för att ge riktlinjer för hur all småbarnspedagogik som erbjuds i landet ska utföras. Denna nationella plan fungerar som grund för de lokala planer som blir gjorda i kommuner och städer och som ska användas på de daghem som finns där. Utöver den nationella planen och de lokala planerna är det också vanligt att varje verksamhetsenhet skapar en egen plan. I den

planen ska verksamhetens mål och värdegrunder finnas. Enhetens plan ska utformas i samarbete med vårdnadshavare och barn så att deras åsikter blir beaktade. (Pramling Samuelsson, & Sheridan, 2016; Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2018)

Pedagogen kan använda sig av ett didaktiskt tänkande vid planering av verksamheten. När man använder sig av detta synsätt fokuserar man på de faktorer som kan påverka innehållet när man genomför den tidigare planeringen. Då bör man söka svar på frågeställningarna ”Vad?”, ”Hur?”, ”Varför?” och ”Vem?”. Pedagogerna kan alltså fråga sig vad det är man ska lära ut, hur man ska lära ut det, varför man ska lära ut det och för vem man ska lära ut det till. Didaktik är när man i planeringen funderar på vilka sorts faktorer som påverkar själva genomförandet av planen. (Forsberg Ahlcrona, 2012, s. 41-42)

Varje barn ska få en individuell plan utförd för att stöda barnets utveckling till lärande och för att stöda barnets välbefinnande. I planen ska framföras vilka behov av stöd barnet har och vilka stödåtgärderna är som ska göras för barnet. Planen görs upp av personalen i samarbete med barnet själv och med vårdnadshavarna. Barnets behov och åsikter ska givetvis tas med och beaktas när man gör upp planen, eftersom planen är gjord för att skapa de bästa förutsättningarna för barnet. Eventuella andra parter kan också förekomma som har att göra med vårdande eller uppfostran av barnet. Barnets plan ska uppdaterats minst en gång per år eller oftare ifall barnets behov kräver det. (Lag om småbarnspedagogik 154/2018)

6.1.1 Nykarlebys plan för småbarnspedagogik

Jag kommer att göra mina intervjuer med pedagoger i Nykarleby stad. Nykarleby har samarbetat med kommunerna i Jakobstadsregionen och sammanställt en regional plan för småbarnspedagogiken. I planen motiverar de detta samarbete med att försöka skapa en så jämn, hög kvalitet av småbarnspedagogik igenom hela regionen som möjligt. Planen har främst utarbetats av anställda pedagoger som var aktiva i de kommuner som samarbetade. För att få med vårdnadshavarna i utarbetningen av planen har man använt sig av digitala enkäter som innehöll frågor som rörde vårdnadshavarnas värderingar och prioriteringar i småbarnspedagogiken. (Den regionala planen för småbarnspedagogik, 2017, s. 2-3)

Ett kapitel i planen behandlar barns intressen och delaktighet i planering, genomförande och utvärdering av den pedagogiska verksamheten. Där tas upp att barnens behov och intressen ska styra de mål som görs upp för verksamheten, vilket innebär att aktiviteterna på daghemmet görs utgående från en målstyrd planering. I barnets individuella plan, som utgör

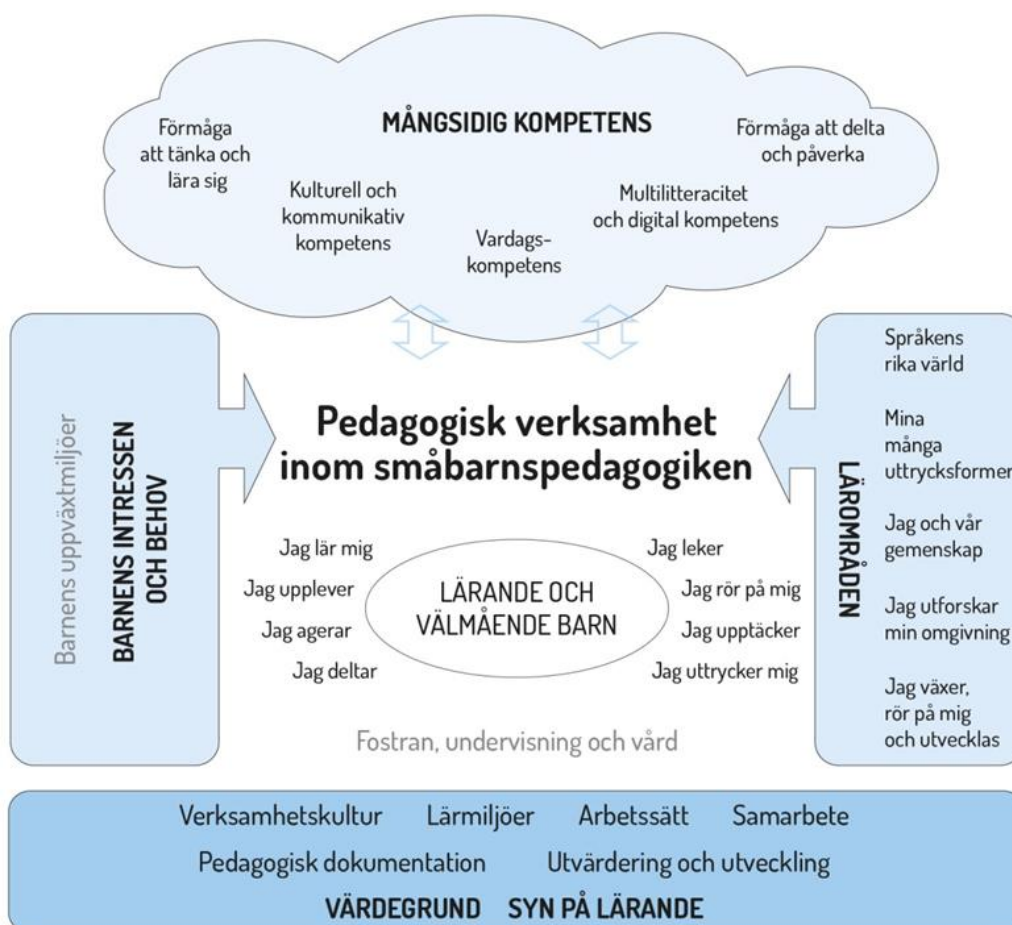
en stor del av planeringen av verksamheten, ska barnets egna intresse samt vårdnadshavarnas och personalens uppfattning om detta dokumenteras. Man nämner också i planen att barnet bör ha ett så stort inflytande som är passande för barnets förutsättningar. (Den regionala planen för småbarnspedagogik, 2017, s. 29)

Den småbarnspedagogiska verksamheten ska utgå från barnets behov och intressen. De mål som finns i den nationella planen för småbarnspedagogik är att främja barnens välbefinnande, lärande och mångsidig kompetens. För att nå dessa mål utgår man från värdegrunden som finns på verksamheten samt synen på lärande, lärmiljöer, samarbete och arbetssätt. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2018)

De arbetssätt som man använder sig av i småbarnspedagogiken ska (förutom de mål som blivit fastställda i planen) grunda sig på barnets ålder, behov, intresse och förutsättningar. Arbetssätten ska vara mångsidiga och bestå av aktiv fysisk lek, möjlighet till utforskande samt ge barnen möjlighet att få uttrycka sig genom konst. En viktig del i genomförandet av småbarnspedagogiska verksamheten är språket. Att ha ett språk stöder barnets utveckling ibland annat logiskt tänkande och sociala förmåga. (Lag om småbarnspedagogik 540/2018; Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2018)

6.1.2 Referensram för den pedagogiska verksamheten

I de nationella Grunderna för planen för småbarnspedagogik har man bifogat en figur som beskriver hur den småbarnspedagogiska verksamheten ska ta form och vilka områden man ska lägga fokus på. Centralt syns barns lärande och välmående, vilket är vad som utgör grunderna för planen. Detta omges av de fem lärområden, förmågorna som utgör mångsidig kompetens, barnets intressen följt av värdegrunden och synen på lärande. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2018)

Figur 2. Referensram för den pedagogiska verksamheten (Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2018)

6.2 Utvärdering

Man använder sig av utvärdering främst för att se till att verksamheten följer de lagar och styrdokument som finns och för att kunna utveckla småbarnspedagogiken. Genom att se till att lagen om småbarnspedagogik följs och att lagens syfte förverkligas så stöder man barnets lärande, utveckling och generella välbefinnande. Med hjälp av en regelbunden utvärdering ser man vad som kunde förbättras och vad som fungerar bra vid verksamheten. Utvärderingen ska ske på nationell nivå och ur ett anordnar-, enhets-, och individperspektiv. Med hjälp av utvärdering på nationell nivå kan man främja utvecklandet av småbarnspedagogiken och göra internationella undersökningar. De som anordnar småbarnspedagogik ska utvärdera verksamheten och bestämmer vilken metod man ska använda vid utvärdering av anordnar- och enhetsnivå. På denna nivå ska personal, vårdnadshavare och barn ges möjlighet till att utvärdera verksamheten. På individnivå utvärderar man barnets plan och hur man lyckats nå de mål som satts upp i planen. I enlighet

med lagen ska de huvudsakliga resultaten publiceras så att den är synlig för allmänheten. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2018, s. 65; Lag om småbarnspedagogik 540/2018)

Barnen ska vara aktiva i utvärderingen av verksamheten. För att pedagogerna ska kunna utveckla verksamheten och främja barns lärande är barnens röst det viktigaste verktyget. För att ta reda på om en inläring, eller användning av olika metoder eller liknande, fungerar ser man i vilken utsträckning barnet har kunskap om saken. Utvärderingen behandlar alltså exempelvis barnets inläring, pedagogernas bemötande av barnen och samarbetet mellan barn och pedagoger. Utvärdering kan ske efter varje dag, vecka, månad och så vidare. Om utvärderingen sker sällan kan barnen ha glömt bort det som gjordes i början av månaden. Då är det viktigt att man använder sig av bilder eller filmer på de saker man har gjort tillsammans. Genom att använda sig av denna pedagogiska dokumentation i utvärdering av verksamheten förverkligar man den småbarnspedagogiska verksamheten utgående från barnen. Som exempel under en friluftsdag i skogen kunde pedagogerna dokumentera detta genom att ta bilder på aktiviteterna, för att senare titta på dessa tillsammans med barnen som kanske minns dagen bättre tack vare bilderna. Barnen kan minnas vad de tyckte var roligt eller inte. Detta för att anpassa arbetssättet, miljön och metoderna enligt barnens behov. Dokumentering och utvärdering är helt klart bland det viktigaste för att skapa den bästa småbarnspedagogiska verksamheten som möjligt. Man bör på förhand bestämma hur ofta de olika sorters utvärderingarna ska göras och framför allt vem som ska utvärdera. Om det är klart vem som ska utvärdera blir utvärderingen en löpande process som gör att verksamheten kontinuerligt kan utvecklas. (Smidt, 2010, s. 178-180; Pramling Samuelsson & Sheridan, 2006, s. 133)

Dokumentation inom småbarnspedagogiken görs när pedagoger observerar, antecknar, fotograferar eller också filmar det som barnen gör på avdelningen. Med hjälp av pedagogisk dokumentation är det lättare att utvärdera verksamheten. Genom pedagogisk dokumentation kan den pedagogiska verksamheten utvecklas. Denna sorts dokumentation är främst för att kunna titta tillbaka på det som har hänt. När man pratar om pedagogisk dokumentation inom småbarnspedagogiken är pedagogerna tillsammans med barnen och reflekterar över något som har hänt under dagen och som dokumenterats. Det är alltså när man tillsammans diskuterar och funderar över exempelvis vad som hände när dessa bilder togs tidigare i veckan. Genom att prata i barngruppen om vad de minns av det dokumenterade tillfället, vad de tyckte var roligt samt vad de tyckte mindre om kan man använda sig av deras svar för att förbättra framtida aktiviteter. Det som gör dokumentationen pedagogisk är att den är

framåsyftande – det fortsatta arbetet får konsekvenser när man reflekterar över dokumentationen. För att en pedagogisk dokumentation ska vara möjlig måste man vara öppen för kommunikation kring dokumentationen både med vuxna och med barn. Syftet med pedagogisk dokumentation enligt pedagoger som tar inspiration från Reggio Emilia är att göra barns känslor, tankar och lärande synliga. (Lenz Taguchi, 2013, s. 13-16)

Att synliggöra barnens lärande är inte endast till för de barn, pedagoger och andra vuxna som är delaktiga i barnets lärandeprocess. Det handlar lika mycket om att synliggöra barnets röst för vuxna i allmänhet. Genom pedagogisk dokumentation får barnen tillsammans med varandra och med andra vuxna känna meningsfullhet och dela med sig av sina kunskaper om världen. När pedagogerna dokumenterar och observerar vad barnen säger och gör leder det inte bara till att pedagogerna lär sig något om sig själva i sin yrkesroll, utan också om hur barnen upplever saker och ting. Tidigare har det varit det inaktiva barnet som endast är något som vi vill ge information till. Nu kan vi stället se till att barnet får det ansvar och den möjlighet till påverkan inom verksamheten som det är kapabel till. (Lenz Taguchi, 2013 s. 69-105)

Det finns olika metoder att använda sig av vid dokumentation. Vid val av metod bestämmer man vad som är viktigt och vad som man gärna vill framhäva. Dokumentering kan delvis vara ganska knepig att lyckas med eftersom de upplevelser och intryck som man gärna vill fånga inte alltid syns eller upplevs likadant i dokumentationen. En stor del information kan utebli vid dokumentationen och situationen kan därför missuppfattas. Utmaningen med dokumentationen är att försöka få de händelser att framstå så som de verkligen upplevdes. Med pedagogisk dokumentation försöker man få flera tolkningar av en upplevelse, för en händelse kan upplevas på olika sätt för olika personer. När man då får fler svar och tankar kring upplevelsen kan dokumentationen tolkas som trovärdig. En dokumentation som ingen påstådd medverkande har tankar kring är inte pedagogisk och kan tolkas som icke-trovärdig. Situationen som framstår på ett vis i dokumentationen kan vara manipulerad för att se bra ut i teorin, vilket inte är syftet med en dokumentation. Barnet är i den pedagogiska dokumentationen som en medforskare. (Svenning, 2012, 25-28)

Något som kallas för formativ utvärdering innebär att man utvärderar arbetssätt och processer i en verksamhet. Om verksamheten nyligen bytt arbetssätt eller metoder och man därefter gör en utvärdering för att kontrollera skillnaden kan det lätt hända att man inte får de resultat som man vill ha. När man byter arbetsmetod eller liknande kan det ta tid att faktiskt se resultat i verksamheten. När man utvärderar en produkt kallas det en summativ

utvärdering. Det som är väsentligt i utvärderingen är att de parter som är inblandade i utvärderingen förstår innehållet, vare sig det gäller vårdnadshavare, personal eller forskare i ämnet. (Bohlin, 1995, s. 28)

För pedagogerna inom småbarnspedagogiken innebär dokumentation en rad av uppgifter. Pedagogerna ska hålla sig uppdaterade kring vilka metoder som finns, vilka nya metoder som personalen bör skolas i och därefter ha alla metoder i åtanke när metod ska väljas. Det kan i dagens personalteam förekomma pedagoger med olika utbildningar och olika kompetensområden. För att hålla sig uppdaterade och för att optimera verksamheten finns kurser, litteratur och andra källor till information. Tillsammans kan pedagogerna motivera varandra till att gå kurser eller till att utbilda sig inom de områden som kontinuerligt förnyas. (Svenning, 2012, 32)

7. Demokrati i småbarnspedagogiken

För att barn ska lära sig om demokrati ska de ha möjlighet att påverka beslut som görs kring dem i vardagen. Genom att aktivt delta i situationer där beslut ska fattas tillsammans, kunna förstå andra personers synvinklar samt argumentera för sina egna åsikter utvecklas barnets förståelse för demokrati. Om barnet får vara delaktig i beslut i en trygg miljö där delaktighet uppmuntras lär de sig att ta ställning och att våga ha en åsikt. För att kunna argumentera, opponera och ifrågasätta bör ju barnen ha någon form av kommunikationsmedel – antingen verbalt eller motoriskt. Med motorik som kommunikationsmedel menas yngre barn som vid protest kan visa sin ovilja med stora gester eller miner. Barnen lär sig därmed om demokrati när de aktivt får vara med och bestämma saker som handlar om deras situation i förskolan och innehållet i undervisningen. I sådana situationer får barnen lära sig att människor kan ha olika åsikter och värderingar som styr deras beteende, vilket man ska respektera. (Pramling Samuelsson, & Sheridan, 2016, s. 40-43)

På förskolan bör det lyftas fram att var och en har rätt till en egen åsikt, och att barnen ska visa öppenhet och acceptans mot detta. Det kan finnas stora skillnader pedagoger emellan om deras uppfattning om vikten kring barnens delaktighet i småbarnspedagogiken. Det är upp till pedagogerna att förverkliga de mål som har gjorts upp för småbarnspedagogiken, vilket innebär att både utmana och inspirera barnen och deras lärande. Vare sig det handlar om Lea som får välja mellan sylt och kanel på morgongröten eller Matteo som hellre pysslar med knappar än med korkar. Genom att barnens åsikter och värderingar respekteras och blir sedda utvecklas en förståelse för det vi kallar demokrati. Barn ska få rättigheter till att delta

och påverka. Genom att barnen får inflytande skapar de en insikt i begreppet demokrati. I och med att barnen har denna rättighet, har pedagogerna skyldighet till att ge barnen sådana möjligheter. Demokratin bygger på att människor ser varandras ansträngningar samt förstår att det är något som krävs för att kunna skapa den plats som strävas efter. (Pramling Samuelsson, & Sheridan, 2016, s. 40-43; Arnér, 2009, s. 21-22)

Begreppen jämställdhet och jämlikhet blir ofta förväxlade med varandra. När man använder begreppet jämställdhet pratar man om förhållandet mellan könen. När man pratar om jämlikhet handlar det om förhållandet mellan olika sociala klasser, generationer, ursprung och så vidare. Barnens syn på jämställdhet mellan könen är något som den småbarnspedagogiska verksamheten har ansvar för. Redan i småbarnsåldern påverkas barnen av de värderingar och attityder runtomkring dem. För att främjandet av jämställdhet i barngruppen ska vara möjligt är det viktigt att pedagogerna är medvetna om sina egna värderingar och hur de syns i vardagen. Småbarnspedagogiken ska därmed se till att alla barn oavsett kön får likadant bemötande. Pojkar i småbarnspedagogiken ska bli hörda lika mycket som flickor, och könet ska innebära varken fördel eller nackdel. Sådana föreställningar och förväntningar som finns över vad som är flickigt eller vad som är pojkit, det vill säga genusfrågor, ska motarbetas. Detta ska också synas på miljön i småbarnspedagogiken. Utrymmet, leksakerna och uppmärksamheten ska vara jämnt fördelat könen emellan och inte visa tecken på någon särbehandling. (Pramling Samuelsson, & Sheridan, 2016, s. 105-106; Hedlin, 2006, s. 58-62)

Man baserar småbarnspedagogiken på barnets rättigheter som framkommer i grunderna för planen för småbarnspedagogik, konventionen om barns rättigheter och i lagen om småbarnspedagogik. I och med att barnen har rättigheter har pedagogerna skyldigheter att se till att barns rättigheter blir förverkligade. Förutom vårdnadshavare och andra inblandade i barnets hälsa och välmående ska pedagogerna inom småbarnspedagogik främja barnens hälsa, lärande och välmående. Det är trots allt pedagogerna som avgör i vilken utsträckning barnen har inflytande i verksamheten. Pedagogerna bör ge barnen möjlighet att få uttrycka sina rättigheter och vad de innebär. När barnen har utvecklat ett språk eller en form av kommunikation kan pedagogerna lyssna till barnets åsikter och ta med dem i de beslut som fattas. (Lag om småbarnspedagogik 540/2018; Pramling Samuelsson & Sheridan, 2016, s. 140-141; Arnér, 2009, s. 23-24)

8. Sammanfattning av teoridelen

I det här kapitlet kommer jag att återge det huvudsakliga i teoridelen. Syftet med mitt examensarbete är att undersöka i vilken mån och hur barn är delaktiga i småbarnspedagogiken enligt Grunderna för planen för Småbarnspedagogik och lagen om småbarnspedagogik (540/2018).

Delaktighet och inflytande definieras i början av arbetet och nämns vara de grundläggande begreppen som används i arbetet. Delaktighet innebär att ha del av och inflytande betyder att ha möjlighet att påverka. Barnens delaktighet och inflytande i småbarnspedagogiken beror i stort sett på pedagogerna. Det är i huvudsak pedagogernas synsätt, värderingar och handlingar som bestämmer i hur stor del barnen på daghemmet får delta i och påverka verksamheten.

I småbarnspedagogiken ska man utgå från de styrdokument som finns, antingen en lokal plan för småbarnspedagogik eller de nationella grunderna för planen för småbarnspedagogik. De lokala planerna utgår från de nationella grunderna, varpå de nationella grunderna utgår från lag och FN:s konvention om barns rättigheter. Alla daghem ska utgå från dessa styrdokument och forma sin verksamhet enligt de nationella och de lokala målen. Hela mitt arbete grundar sig på FN:s konvention om barns rättigheter, Lagen om småbarnspedagogik (540/2018) och Grunderna för planen för småbarnspedagogik. Eftersom de styrdokumenterna är vad jag fokuserar på i arbetet har jag sammanställt dem i skilda kapitel där jag ger en närmare beskrivning av dem.

Barnen ska vara delaktiga i planering, genomförande och utvärdering av den småbarnspedagogiska verksamheten. I planeringen ska pedagogerna lyfta fram barnens åsikter samtidigt som innehållet ska stämma överens med de mål som verksamheten har. På samma gång ska innehållet intressera barnen och främja inläringen. Småbarnspedagogiken ska alltid utgå ifrån barnets behov och intressen. De mål som sätts upp inom daghemmet ska främja barnens välbefinnande, lärande och mångsidig kompetens. Utvärderingen av verksamheten ska göras för att se till att man följer de lagar och styrdokument som finns samt för att utveckla småbarnspedagogiken. Utvärdering kan ske varje dag, varje vecka eller varje månad. På förhand bör man komma underfund med hur ofta man ska utvärdera och vem det är som ska utvärdera. Det är barnens röst i utvärderingen som gör det möjligt för verksamheten att kunna utvecklas till att bli så bra för barnen som möjligt.

Dokumentation på daghemmet kan göras på olika sätt, bland annat genom pedagogisk dokumentation där barnen får vara delaktiga. I den pedagogiska dokumentationen är pedagogerna tillsammans med barnen och reflekterar över tidigare aktiviteter. Med hjälp av bilder, teckningar, inspelningar eller berättelser kan gruppen tillsammans utvärdera det som tidigare hänt. Dokumentation är därmed en viktig del i utvärdering av verksamheten, och genom pedagogisk dokumentation får man med barnen i utvecklingen.

När barnen får vara delaktiga i beslutsfattande samt att de lär sig lyssna på andras tankar och åsikter utvecklar barnen en förståelse för demokrati. Barnen får öva sig på att uttrycka sina tankar och på att se saker ur andras synvinklar. I en trygg miljö där barnen får uttrycka sig och vara delaktiga lär de sig att ta ställning och att våga ha en egen åsikt. När barnen blir hörda samt får vistas i en jämlik och jämställd miljö främjar det deras utveckling. I följande avsnitt kommer jag att undersöka kring hur detta görs i praktiken.

9. Undersökningens genomförande

I denna del av examensarbetet kommer jag att behandla själva undersökningen kring barns delaktighet i småbarnspedagogiken. Jag behandlar valet av metod, respondenter, datainsamling samt sekretess. Slutligen diskuteras resultatet av undersökningen. Jag hoppas med denna undersökning komma fram till att barn inom småbarnspedagogiken aktivt får vara delaktiga i verksamheten, och att kanske pedagogerna har märkt en positiv ändring i barngruppen efter att man tagit det i bruk.

9.1 Val av metod

Jag använder mig av en kvalitativ forskningsintervju för att få en mer djupgående information. Om jag skulle använda mig av en kvantitativ metod skulle jag till exempel få generaliserad information om pedagogers upplevelse av barnens möjlighet till inflytande i olika frågor. I en kvalitativ intervju går man inte till punkt och pricka igenom frågor på ett frågeformulär, utan det är den intervjuades svar som styr. Forskaren kan ha riktlinjer eller en sorts handledning över hur intervjun ska gå till. Om det visar sig att diskussionen står stilla kan man förlita sig på frågorna i större utsträckning. De frågor som jag utgår från i intervjun har jag färdigställt i bilaga 1 senare i arbetet. Jag ville också ställa öppna frågor som respondenterna eventuellt fortsätter att fundera på efter vårt samtal och kanske fortsätta samtalet med sina medarbetare. Eftersom jag vill få reda på pedagogernas egna upplevelse av barns inflytande är det viktigt att pedagogerna får ta den tid de behöver för att forma sitt

svar så att deras åsikt blir hörd och svaret blir klart och tydligt. Om det skulle uppstå problem eller missförstånd är det lätt att reda ut när man har en kvalitativ intervju. Man kan tänka sig att färre missförstånd sker när båda parterna sitter tillsammans och pratar än när ena parten endast fyller i en enkät. Under intervjun kan samtalet ta andra vändningar än vad man kunde förbereda sig på eller än vad intervjufrågorna täcker, vilket kan ge ett ytterligare djup i undersökningen. (Holme & Krohn Solvang, 1991, s. 75-85)

Givetvis behöver jag personalens tid till denna intervju som jag hoppas de kan hitta tid för. För att göra min dokumentation enklare önskar jag att få filma in eller fånga intervjun i ljudklipp. För att få göra detta måste jag fråga om lov av de intervjuade, samt informera om att klippet kommer att raderas efter att jag använt det som hjälpmedel under skrivningen. Om respondenterna inte haft möjlighet till att träffas och göra en intervju skulle jag föreslå en telefonintervju i stället, och eftersom det är möjligt att spela in samtal på telefonen kan man ändå använda mig av inspelningar i efterhand. Lyckligtvis fick jag möjligheten att intervjua alla pedagoger ansikte mot ansikte. Jag tror att det gjorde det lättare för pedagogerna att berätta och svara på mina frågor när de visste vem de pratade med. Dessutom är intervjuerna anonyma, så inga namn eller uppgifter som kan koppla samman innehållet till intervjupersonen får finnas. Jag nämnde därför i början av alla intervjuer att pedagogerna har anonymitet för att ytterligare skapa en trygg diskussion.

9.2 Val av respondenter

Gruppen jag riktar in mig på är som tidigare nämnt pedagoger inom småbarnspedagogiken. För att få en tydlig inblick bör det vara ungefär sju deltagare i undersökningen. Pedagogerna kan vara barnskötare, socionomer eller lärare inom småbarnspedagogik. Jag har valt att inte begränsa respondenterna till endast lärare inom småbarnspedagogik eller liknande för att få en så bred syn på pedagogernas uppfattning som möjligt. Visserligen kan innehållet i utbildningarna variera, men alla tre bidrar ändå till samma team och jobbar med samma barngrupp på samma enhet med samma mål och värderingar. Jag tänker mig att värderingarna och målen på enheterna är de faktorer som spelar störst roll. (Holme & Krohn Solvang, 1991, 115)

9.3 Insamling av data

I april tog jag kontakt med Nykarleby stads dagvårdschef för småbarnspedagogiken för att ansöka om forskningslov. Efter några veckor kunde jag börja kontakta pedagogerna. Jag

kontaktade fem olika daghem för barn i olika åldrar för att söka frivilliga personer som jag kunde intervju. Av de fem daghemmen fick jag sju intervjupersoner totalt, vilket var mitt mål. Personalen på daghemmen kom själva överens om vem i teamet som skulle ställa upp på intervjun. När jag kontaktade daghemmen fick de veta att intervjun handlade om barns delaktighet i småbarnspedagogiken. Jag valde att inte ge intervjufrågorna på förhand för att intervjun skulle vara så genuin som möjligt utan förhandsbestämda svar. Före intervjun berättade jag att det är en kvalitativ intervju. Frågorna jag ställde hade jag innan ställt åt några närstående för att se till att frågorna är lätta att förstå och inte misstolkas på något sätt. Jag formulerade frågorna så att jag skulle få berättande svar som behandlade de forskningsfrågor som jag ställt i början av arbetet. Validiteten kunde förbättras genom att konstruera frågorna annorlunda, samtidigt som jag ville ställa frågor som respondenterna kunde välja att gå olika vägar med. Jag ville se vilka kopplingar pedagogerna gjorde med de frågor som jag valde att ställa. (Judith Bell, 2011, s. 117)

9.4 Analysmetod

Vid analysering av texten som sammanfattats av intervjun kan man använda sig av en helhetsanalys. Det innebär att man ser helheten av den samlade informationen och sammanställer detta i en text. I stället för att, som i delanalysen, beskriva påståenden ur frågorna i tabellform så tar man exempelvis större fasta på något som nämns många gånger i intervjuerna och av flera intervjupersoner. Det kan man anta är viktigt och lyfta upp och ifrågasätta i analysen. Därefter kan man markera de punkter i intervjun som känns viktiga och ta fasta på citat och liknande. (Holme & Krohn Solvang, 1991, 119-120)

9.5 Sekretess

Platserna som jag intervjuade pedagogerna på varierade mellan daghemmen. Oftast satte vi oss i ett avskilt rum. Jag var förberedd på att det kunde förekomma vissa störningar under intervjuerna, vilket också hände på en del platser. Några intervjuer gjordes också i samband med att barnen kom upp från vilan. Innan jag började intervju pedagogerna frågade jag lov om att få spela in samtalet. Jag nämnde att det bara kommer att användas av mig själv och att jag kommer att radera filerna direkt efter att jag överfört dem till text. Pedagogernas identiteter kommer att skyddas och ingenting som kan avslöja dem kommer att tas med i arbetet. Alla pedagoger gick med på att spela in intervjuerna för att underlätta mitt arbete.

10. Resultat

I denna del av arbetet kommer det redovisas kring resultatet av undersökningen. Jag intervjuade som sagt sju stycken pedagoger inom småbarnspedagogiken med olika anställningar såsom lärare inom småbarnspedagogik, socionom inom småbarnspedagogik och barnskötare inom småbarnspedagogik. I början av varje intervju frågade jag hur länge de jobbat inom småbarnspedagogiken och svaren på det varierade från några månader till 17 år.

10.1 Bakgrund

Den första frågan jag ställde var hur de diskuterat barns delaktighet och inflytande på avdelningen utgående från den nya lagen om småbarnspedagogik. Jag började med den här frågan för att direkt rikta fokuset mot situationen på respondenternas egna avdelningar och inte på de svar som de tror att jag vill ha. Jag ville ta reda på om det diskuteras mer om saken i de daghem där delaktigheten är högre än i de daghem där man inte utvecklat barnens delaktighet till en lika stor del. En del av pedagogerna sa att barns delaktighet mer eller mindre diskuteras i arbetsgruppen varje dag och att det är något som hela tiden tagits upp på personalmöten och liknande. En annan sa att man inte alls haft något möte om saken på deras avdelning. Majoriteten av pedagogerna hade haft samtal med daghemsföreståndaren och fått handledning om barns delaktighet på daghemmet.

För att ta i beaktande att det kan finnas daghem som använder sig av någon speciell pedagogik i sitt arbete ville jag ställa en sådan fråga. Ingen av pedagogerna sade sig använda någon särskild form av pedagogik i sitt arbete, utan använde sig främst av avdelningens egna värderingar. De pedagoger som visste vilka värderingar man hade på avdelningen nämnde bland annat barnens trygghet och självkänsla som viktiga värderingar på daghemmet. En annan sak som man jobbade mycket med var språket. Att barnen får utveckla ett språk för att sedan till exempel kunna sätta ord på sina känslor och försöka visa åt andra varför man känner så som man gör. Att ha gemensamma värderingar på avdelningen tyckte man var viktigt för att kunna skapa gemensamma mål och sträva efter samma resultat i teamet. Det sades att det underlättar arbetet när hela teamet har värderingarna att falla tillbaka på när man funderar över något. Den del som inte visste vilka värderingar man hade på arbetsplatsen sa att man endast utgår från stadens gemensamma plan för småbarnspedagogik. Jag hade förväntat mig att man på daghemmen arbetar enligt daghemmets värderingar, vilket de flesta framhävde att de gjorde.

10.2 Planering, utvärdering och dokumentering

Följande fråga handlade om hur barnen får vara delaktiga i planeringen av verksamheten. Alla pedagoger svarade i stort sett samma sak på frågan, beroende på vilka åldrar de hade i den barngrupp de arbetade i. De pedagoger som arbetade med yngre barn svarade att man som pedagog måste vara uppmärksam och iaktta barnen för att se vad som är intressant och för att sedan kunna spinna vidare på det. Bara pedagogerna är uppmärksamma kan man hitta nya intressen hos barnen och därefter utveckla det hur mycket som helst. Man sa också att det ofta är läraren inom småbarnspedagogik som först planerar vad som ska göras och att man i efterhand anpassar aktiviteterna enligt barnens intresse. En pedagog sa att de måste först visa barnen olika aktiviteter och testa nya saker innan barnen fullt ut kan vara medverkande i planeringen, för barnen kan inte önska något som de inte vet finns. Det är upp till pedagogerna att presentera saker för barnen och göra det möjligt för dem att få göra val utgående från det.

I de grupper där barnen utvecklat språk kunde man fråga barnen under samlingen vad de vill göra den veckan eller den dagen. Det kom fram att man hör barnen bättre när de är indelade i mindre grupper. De barn som inte trivs att synas och höras i den stora gruppen vågar ta mer plats i en grupp med färre barn och varje barn får sin röst hörd som de kanske inte får i den stora gruppen. Pedagogerna lyfte fram vikten av att vara flexibel och kunna anpassa aktiviteterna till det som just den dagen är möjligt att genomföra. En planerad lek inomhus en dag kan resultera i en utelek i stället.

Den fjärde frågan handlade om vad barnen har för inflytande i utvärderingen av verksamheten. Majoriteten av pedagogerna hänvisade till utvärderingen som görs tillsammans med föräldrarna varje år. Man har samtal med barnen inför utvecklingssamtalen med vårdnadshavarna gällande barnens individuella planer. I vissa fall medverkar barnen i samtalet med vårdnadshavarna och i vissa fall gör de inte det. Det som jag lade märke till var att alla pedagoger direkt började prata om utvärderingen som sker i slutet av terminerna. Den form av utvärdering som sker dagligen kom man att tänka på därefter.

En av pedagogerna tog fasta på barnens vardagliga utvärdering av verksamheten och att barnen utvärderar verksamheten genom sitt beteende. Barnen visar ofta vad de tycker genom känslor, vilket pedagogerna kan se som en utvärdering. En annan sak som man tyckte var viktigt för att utvärdering ska vara möjlig är att ha en öppen dialog med barnen. Barn som har utvecklat ett språk har ofta inga problem med att säga sin åsikt om en aktivitet varit rolig eller tråkig. Genom samtal efter aktivitet, på samling, vid matbordet eller i hallen ger man

barnen möjlighet till att utvärdera verksamheten. Barnets röst ansågs också här att vara det viktigaste verktyget till att utveckla verksamheten.

När jag frågade hur barnen får vara delaktiga i dokumentationen på daghemmet fick jag svar som alla liknade varandra. Dokumenteringen av verksamheterna kändes fortfarande nytt och oklart. Pedagoger sa att personalen måste själva bli bekväma i dokumenteringen innan de tar med barnen. Barnen fick ofta rita och berätta saker de gjort på avdelningen. Någon nämnde att barnen deltar i dokumenteringen genom att själva och tillsammans med pedagogerna ta bilder på de aktiviteter de gör. När barnen delat på sig i mindre grupper och haft olika aktiviteter brukar de kunna berätta för varandra vad de gjort. Ett exempel var när en mindre grupp ville gå ut i skogen och leta efter vårtecken efter att hela barngruppen pratat om vilka vårtecken man kan se. När de kom tillbaka berättade man om myror och tussilago som man hade sett och tagit bilder på.

Det var ändå främst pedagogerna som tog hand om dokumenteringen på daghemmen. Den vanligaste formen av dokumentering som kom fram var att pedagogerna fotograferar barnen och lägger in bilderna på väggarna eller i barnens individuella mappar så att de får ta hem dem. Om man fick ytterligare utbildning, som nu har saknats, kring dokumentation på daghemmen skulle respondenterna nog bli mer bekväma i frågan.

10.3 Resultat i barngruppen

Den fråga som också gav varierande svar handlade om huruvida det syns någon skillnad i barngrupperna efter att inflytandet ökat. Någon hade ingen åsikt om saken och någon märkte en väldigt stor skillnad. En pedagog som jobbat längre inom småbarnspedagogiken påstod att arbetet förr var mer vårdinriktat och att man nu ifrågasätter saker och diskuterar mer med barnen. Det ska finnas ett syfte med aktiviteterna och syftet ska diskuteras med barnen. Både pedagoger och barn har större medvetenhet om att se pedagogiken och lärandet omkring.

En del märkte större skillnad i sitt eget arbete än i barngruppen. Pedagogerna pratar med barnen i stället för över huvudet på barnen. Barnen är mer engagerade i aktiviteter som de själva får vara med och planera. Delaktigheten stärker barnen och de börjar våga komma med egna idéer och tankar. En pedagog påpekade att delaktigheten inte behöver innebära planering av en större aktivitet för att räknas som delaktighet. Små saker i vardagen såsom vilken smak på gröten de vill ha eller vilken mössa barnet vill ha på eftermiddagen handlar

också om barns delaktighet. Man ska komma ihåg att ta med barnen och höra deras röster i både stora och små situationer som rör dem själva.

10.4 Förbättring

Följande fråga var hur barnens möjligheter till delaktighet kunde förbättras. Med den här frågan ville jag ta reda på om pedagogerna har några idéer om hur man kan gå tillväga. Frågan kunde kanske väcka tankar som kunde hjälpa avdelningarna att utvecklas. Alla pedagoger tyckte att barns delaktighet kunde förbättras genom att dela in barnen i mindre grupper. Genom att dela in barnen i mindre grupper ökar varje enskilt barns möjligheter till att bli hörda och sedda. Barnen verkar bli mer bekväma i att ta plats och att säga sina åsikter när de är indelade i grupper med färre barn. I stora grupper drunknar de blyga och tysta barnen och det är främst de mest utåtgående och högljudda barnen som syns mest. I mindre grupper blir barnen tryggare och kan öppna sig på ett annat sätt, vilket bidrar till att både barnen och pedagogerna i gruppen kan komma närmare varandra. Grupperna kan blandas och de kan göra olika aktiviteter. Det som kan vara utmanande med smågruppsarbete är brist på personal, utrymme och tid. Pedagogerna var ense om att det borde läggas mer tid på det enskilda barnet och att smågruppsarbete är ett bra steg dit.

10.5 Kunskap och färdigheter

En fråga som de intervjuade var oense om var däremot om de upplever att de blivit erbjudna tillräckligt med kunskap och färdigheter kring barns delaktighet. En pedagog ansåg att obligatoriska fortbildningar och de fortbildningar som erbjuds är viktiga, speciellt för de pedagoger som jobbat ett längre tag och kanske inte har samma inspiration och nytänkande som krävs för att ta reda på saker kring delaktighet på egen hand. Någon ansåg att de fått den information som behövs kring ämnet medan en annan fann utbudet av kurser bristfälligt. Man var medveten om att om hjälp behövs finns det olika kanaler att få handledning från, men att det egna intresset att ta reda på spelar en stor roll.

Det kunde finnas mer hjälp för personalen gällande genomgång av den nationella planen. Det fanns också en viss osäkerhet kring hur saker i planen skulle tolkas och användas i praktiken på daghemmen. En annan sak som kom fram var att personalen uppskattar fortbildningar och kurser främst för att de får möjligheten att träffa andra pedagoger från andra avdelningar. Det finns sällan tillfällen när pedagoger från olika daghem och avdelningar får tid att träffas och bolla tankar eller dela erfarenheter med varandra.

10.6 Projektskapande

Följande fråga i intervjun var hur de skapar projekt som alla barn är intresserade av. Det vanligaste svaret var att pedagogerna måste vara uppmärksamma och se vad barnen visar intresse för och sedan ta fasta på det. Hittar man något som intresserar barnen kan man spinna vidare långt på saken. Om barnen inte har språk ännu gäller det främst att iaktta vad de tycker om att göra. Har barnen utvecklat språk är det givetvis lättare att ta reda på vilka aktiviteter de uppskattar. En pedagog nämnde att skogen är en plats där alla barn kan hitta något som intresserar dem. Var man än befinner sig med gruppen kan man ta vara på frågor som barnen ställer. Så länge barnen är med i processen från att hitta aktiviteter och att utföra dem kan de finna intresse.

Något som flera pedagoger påpekade var att man inte behöver få alla barn intresserade eftersom man kan dela in barnen i mindre grupper för att kunna göra olika aktiviteter. Det är sällan numera att hela barngruppen gör aktiviteter tillsammans som är ”obligatoriska”. Jag tyckte att det här var en bra poäng som jag själv inte kom att tänka på. Under mina praktiker har det gjorts till exempel pyssel tillsammans med hela barngruppen, fastän det inte i stunden passat så bra. I sådana fall där man ska hitta ett större tema som ska behandlas gäller det helt enkelt att välja ut något från de saker som majoriteten gillar. För att ett tema inte ska rinna ut i sanden är det viktigt att det startar med barnens egna intresse.

10.7 Barn som inte inkluderas

Jag ville ta reda på vad pedagogerna trodde var orsaken till att barn inte inkluderas i verksamheter. Alla intervjuade kopplade samman frågan med pedagogernas sätt att arbeta. Det sades att pedagogers egna intresse påverkar mycket. Pedagogerna måste själva vara engagerade och motiverade till att lägga ner tid på att söka upp material och inspiration som kan användas i barngruppen. Det är viktigt att personalen är på samma plan för att gruppen ska fungera som den ska, vilket kan vara en utmaning om personalen består av vikarier som byts ut. Att en i personalen ska sträva efter mål på egen hand är inte möjligt – teamet måste kunna jobba tillsammans mot ett gemensamt mål.

En annan sak man trodde kunde bidra till att barn inte inkluderas i verksamheten var om barngruppen endast består av barn som är väldigt tysta och drar sig undan. Om barnen är väldigt tysta eller inte har ett utvecklat språk kan det vara svårt att få svar på frågor, vilket

kan bidra till att man helt enkelt låter bli att fråga. Om barngruppen är för stor kan det också vara svårt att inkludera varje barn.

Man ansåg också till en viss del att ålderskillnaden mellan pedagogerna kan medföra skiljaktigheter. De gamla sätten att planera verksamheten innebär att man glömmer bort att fråga barnen vad de vill. Tidigare har pedagoger planerat hela veckor på egen hand utan att tänka på barnens delaktighet och att de ska inkluderas. Nu tar man mer dagen som den kommer och anpassar sig.

10.8 Den egna verksamheten

Med den sista frågan ville jag ta reda på hur de, i deras verksamhet, har ökat barnens delaktighet samt hur den kunde ökas ytterligare. Pedagogerna fick gärna ge ett praktiskt exempel på när de ökat delaktigheten hos barnen. Jag ställde den här frågan sist för att kanske få respondenterna att minnas den och ta med sig den för att reflektera över sitt arbete.

Ett exempel jag fick var att man hade använt sig av en docka som barnen i tur och ordning fick ta med sig hem över helgen för att sedan måndagen därpå få berätta för gruppen vad dockan hade gjort. Det kunde vara allt från att besöka mor- eller farföräldrar till att handla skruvar från järnaffären. Syftet var att få barn och föräldrar engagerade. Barnen fick öva på att våga stå framför alla barn och återberätta helgen de haft tillsammans. På det sättet blev alla barn engagerade och man satte fokus på det enskilda barnet, som man borde sätta mer fokus på.

Med fokus riktat mot hur barnens delaktighet kunde ökas nämnde en pedagog hur viktigt det är att kommunikationen fungerar som den ska på arbetsplatsen. I samband med mycket växlande i personal skapar det oro både i personalgruppen och i barngruppen. Därför är det viktigt att hålla diskussion efter diskussion med personal om hur man ska arbeta, vad som har blivit gjort och vad som kunde bli gjort. Pedagogerna behöver också vara mer lyhörd på barnens nivå och inte bara höra vad de säger utan också se vad de känner. Som pedagog kan man utvärdera sitt arbete och kolla att man uppnått alla mål för dagen, att alla barn har blivit hörda.

Man ansåg också att pedagogen måste jobba mycket med sig själv sig själv för att bli mer lyhörd, släppa kontrollen och att pedagogen måste utvecklas för att bli trygg i sig själv. Gällande den nya planen för småbarnspedagogik var åsikterna delade. För några pedagoger kändes innehållet i planen som en självklarhet och som något man redan jobbat med i flera

år. En pedagog menade att det tar tid att anpassa sig till nya sätt och regler. När den nya planen kom blev det för en del väldigt överväldigande när man kollade på planen som helhet. En annan pedagog sa att man blev mer medveten om hur man tänker som pedagog i och med den nya planen.

Ett annat exempel som gavs var i samband med utelek och lek i skogen. När barngruppen vistas i skogen kan alla hitta något som intresserar och därmed vara aktiva – både barn och vuxna. Något som kunde förbättra barnens möjlighet till delaktighet är att ha mer smågruppsarbeten eller att ha enskilda diskussioner med barnen kring vad de skulle vara intresserade av att göra på daghemmet. Det finns alltid rum för förbättring.

11. Slutdiskussion

I det här kapitlet kommer jag att diskutera resultatet av undersökningen, sammanfatta teoridelen och svara på de frågeställningar som presenterades i början av arbetet. Syftet med arbetet var att ta reda på hur och i vilken mån barn får vara delaktiga i verksamheten. Jag anser att jag fick en inblick i hur barns delaktighet kan se ut på olika avdelningar. Som tidigare nämnt kan man konstatera att det varierar mellan daghem i vilken mån barnen får vara delaktiga. En del daghem värdesätter delaktigheten störst och har det till och med som huvudsaklig värdegrund på avdelningarna. Barnen tas med i så gott som alla beslut och aktiviteter som ska göras på avdelningen. En annan del fokuserar främst på att få vardagen att fungera och tar med barnen så ofta de anser är viktigt. Den skillnad som märks i barngruppen efter att barnens delaktighet har ökat är att både pedagoger och barn är mer medvetna om pedagogiken som finns runt omkring. Man diskuterar också mer med barnen och tar upp de frågor som intresserar barnen. Orsaken till att barn inte inkluderas i verksamheter ansåg man att främst var brist på pedagogers eget intresse och engagemang i arbetet. I sådana fall kan pedagoger planera en verksamhet som går ut på att fungera så smidigt som möjligt från personalens synvinkel, medan den form av planering inte gynnar barnen och deras delaktighet.

De kvalitativa intervjufrågor som jag valde att ställa pedagogerna anser jag var relevanta till arbetets syfte. Dock kunde frågorna ha blivit ställda på ett annorlunda, tydligare sätt eftersom någon pedagog inte förstod vad jag menade med några av dem. I det stora hela är jag nöjd med de svar som jag fick. Jag kunde ändå inte släppa känslan av att pedagogerna tyckte de blev ställda mot väggen med mina frågor och därmed höll många av sina tankar för sig själva. Jag valde att inte skicka ut mina intervjufrågor till pedagogerna i förväg för att få så ärliga

och svar som möjligt. Att pedagogerna bara visste att intervjun handlade om barns delaktighet kan också vara en orsak till att en del pedagoger kände sig obekväma, vilket ledde till kortare svar. Jag hade gärna fått längre svar så att arbetet skulle få mer innehåll och klarare resultat. Jag är ändå nöjd med mitt tillvägagångssätt eftersom jag ville ha genuina svar. Jag visste att jag satte ribban högt med att förvänta mig minst sex frivilliga pedagoger, men det visade sig vara en helt rimlig siffra med tanke på att jag slutligen fick sju stycken. Jag är nöjd med antalet i och med att intervjuerna var kvalitativa.

Efter intervjuerna kan jag konstatera att daghemmen befann sig i olika skeden av utveckling kring barnets delaktighet inom småbarnspedagogiken. Samtliga var medvetna om vikten av att barnen blir sedda och hörda. Åsikter kring i vilka sammanhang barnen bör vara delaktiga varierade pedagogerna emellan. Den del som barnen var mest delaktiga i var planeringen av verksamheten. Dagarna planerades enligt barnens intresse och man lyfte fram att pedagogerna måste vara flexibla. Däremot fick barnen inte delta desto mer i dokumenteringen, och det rådde en viss förvirring kring vad dokumentering innebär samt vilka dokumenteringsmetoder man faktiskt använder. Det var intressant att få höra pedagogernas tankar och olika infallsvinklar om de saker som kom på tal under intervjuerna. Jag kunde ha försökt få mer variation på de intervjuade gällande hur länge de arbetat inom småbarnspedagogiken. På så sätt kanske jag skulle ha haft större reliabilitet och variation i svaren.

Barnens rättigheter är pedagogernas skyldigheter. Det är pedagogerna som avgör huruvida barnen får vara delaktiga i verksamheten. Pedagogerna jag intervjuade upplevde nog att barnen får möjligheter till att vara delaktiga och ha inflytande på avdelningen, men att det alltid finns rum för förbättring. Man tog med barnen i planering och utvärdering genom att ha diskussioner och genom att iaktta barnen. Det som kändes utmanande med barnets delaktighet var att få med de tysta barnen, att jobba i team där personalen byts ut kontinuerligt samt att få in delaktigheten när man kämpar för att få vardagen att fungera. Andra bakomliggande faktorer till att barnen inte inkluderas var pedagoger som jobbar enligt gamla seder och att det finns andra störningar i arbetsgruppen eller barngruppen som försvårar samarbetet. Förutom att kommunikationen mellan barn och pedagog ändrat hade det inte märkts någon större skillnad i barngruppen efter att barns inflytande ökat. I pedagogernas eget arbete märktes större skillnad på hur de jobbar, till exempel hur de automatiskt anpassar aktiviteter enligt barnets intresse utan att blinka.

För att knyta tillbaka till delaktighetsstegen tidigare i arbetet kunde man konstatera var på trappan pedagogerna befann sig. Om jag summerar innehållet av intervjuerna och placerar dem på trappan skulle de nog stå på sjätte trappsteget; initiativ av vuxna med delat beslut. Här tar de vuxna det största initiativet och ställer frågor samtidigt som barnen är delaktiga i själva beslutet. Man kunde också fortsätta undersöka och ta reda på var på trappan pedagogerna ansåg sig stå. Ett annat alternativ till vidareforskning skulle vara att barn och vårdnadshavare också får delta i undersökningen och placera sig själva på delaktighetsstegen. Detta kunde man arbeta vidare med på avdelningarna och planera tillsammans hur personalen kan ta sig högre upp på stegen. På ett daghem som jag besökte ville de behålla mina intervjufrågor för att kunna använda dem på personalmöten. Jag har varit relativt kritisk till mina frågor under arbetets gång så jag blev väldigt nöjd över att mina frågor får ett nytt liv när pedagogerna ska granska sitt eget arbete.

Jag har använt mig av de nationella Grunderna för planen för småbarnspedagogik och Lagen om småbarnspedagogik (540/2018) som grundpelare i mitt arbete. Planen fungerar som en riktlinje för alla som erbjuder småbarnspedagogik i hela landet. De daghem som jag utfört min undersökning med har egna planer samtidigt som de ingår i en gemensam plan för småbarnspedagogik. Den kommunala planen säger att barnet ska tillsammans med personalen delta i planering, genomförande och utvärdering av verksamheten. I resultatet framkom det att pedagogerna förlitar sig på de grunder som gjorts upp i Nykarleby stad och majoriteten tycker att planen är till god hjälp vad gäller barnens delaktighet. En del ansåg att man inte får tillräckligt med vägledning kring delaktighet och framför allt dokumentation.

Temat för mitt arbete valde jag för att det inte finns många arbeten som tar upp barns delaktighet från pedagogernas synvinkel. De flesta arbeten handlar om barnets och föräldrarnas syn på barnens delaktighet i småbarnspedagogiken, vilket är helt logiskt med tanke på att det är barnen som det handlar om. Jag ville se vad pedagogerna hade för tankar om saken, eftersom jag möjligen senare jobbar inom småbarnspedagogiken själv.

Jag kunde tycka att det var svårt att hitta tillräckligt med litteratur om ämnet – speciellt vetenskaplig sådan. Jag valde därför att främst lägga fokus på lagar och styrdokument som också fick eget kapitel. Antalet kapitel kunde minskas ytterligare och eventuellt slås samman, men jag valde att sära på kapitlen för att ha en så klar uppbyggnad som möjligt så att det är lättare att snabbt hitta det man söker efter. Tidigt i mitt arbete har jag ett kapitel med definitioner på de centrala begrepp som jag använder i texten. Begreppen är viktiga att definiera så att läsaren ska förstå texten. Som tidigare nämnt har jag valt att främst använda

mig av begreppet pedagoger när jag skriver om intervjupersonerna och de som arbetar inom småbarnspedagogiken. Jag kände att ordet pedagog fungerar bra att beskriva personalen utan att nämna de olika yrkesbenämningarna och bakomliggande utbildningar.

Att arbeta med detta lärdomsprov har varit väldigt givande om än ibland prövande. Jag har lärt mig mycket om barns rättigheter och vilka skyldigheter pedagogerna har. Jag har fått besöka daghem och se deras tolkningar av Grunderna för planen för småbarnspedagogik. Jag kan konstatera att barnets delaktighet i verksamheterna ses som självklar samtidigt som det alltid finns rum för förbättring.

Källförteckning

Arnér, E. (2009). *Barns inflytande i förskolan: En fråga om demokrati* (1. uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Bell, J. & Nilsson, B. (2006). *Introduktion till forskningsmetodik* (4 [uppdaterade] uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Bohlin R. (1995). *Pedagogiskt ledarskap* Stockholm: Liber Utbildning.

FN:s konvention om barns rättigheter (1991) [Online] <http://lapsiasia.fi/sv/lapsen-oikeudet/> [hämtat 20.9.2019]

Forsberg Ahlcrona, M. (2012). *Förskolans didaktik och dockan som redskap: kommunikation och skapande i förskolan* (1. Uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Fountain, S. (1997). *Att undervisa för utveckling*. Lund: Studentlitteratur.

Grunderna för planen för småbarnspedagogik. (2018) [Online] https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/grunderna-for-planen-for-smabarnspedagogik-2018_0.pdf [hämtat: 20.9.2019]

Hedlin, M. (2006). *Jämställdhet, en del av skolans värdegrund*. Stockholm: Liber.

Holme, I. M. & Solvang, B. K. (1997). *Forskningsmetodik: Om kvalitativa och kvantitativa metoder* (2. uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Lag om småbarnspedagogik 13.7.2018/540 [Online] www.finlex.fi [hämtat: 20.9.2019]

Lenz Taguchi, H. (2013). *Varför pedagogisk dokumentation? Verktyg för lärande och förändring i förskolan och skolan* (Andra upplagan.). Malmö: Gleerups.

Madsen, B. & Larson, P. (2006). *Socialpedagogik: Integration och inklusion i det moderna samhället*. Lund: Studentlitteratur.

Nykung, E. & Löv, J. & Sundström, J. (2016). *Att delta och påverka : En kvalitativ undersökning om föräldrars och barns rätt att påverka dagvården*. Vasa: Yrkeshögskolan Novia.

Pramling Samuelsson, I. (2003). *Det lekande lärande barnet: I en utvecklingspedagogisk teori*(1. uppl.). Stockholm: Liber.

Pramling Samuelsson, I. (2016). *Lärandets grogrund: Perspektiv och förhållningssätt i förskolans läroplan* (Upplaga 3:1.). Lund: Studentlitteratur.

Skjöld Wennerström, K. & Bröderman Smeds, M. (1997). *Montessoripedagogik i förskola och skola*. Stockholm: Natur och kultur.

Smidt, S. (2010). *Vygotskij och de små och yngre barnens lärande*. 1 red. Lund: Studentlitteratur AB.

Svenning, B. & Lindelöf, I. (2011). *Vad berättas om mig?: Barns rättigheter och möjligheter till inflytande i förskolans dokumentation*. Lund: Studentlitteratur

Svenska akademins ordlista, 2018 (online)

Åberg, A. & Taguchi, H. L. (2005). *Lyssnandets pedagogik: Etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. Stockholm: Liber

Intervjufrågor

Hur har ni diskuterat barnens delaktighet och inflytande på avdelningen (möte, fortbildning?) utgående från den nya lagen om småbarnspedagogik (540/2018)?

Har ni någon särskild pedagogik eller några värderingar som ni baserar ert arbete på?

Hur får barnen vara delaktiga i planeringen av verksamheten?

Vad har barnen för inflytande i utvärderingen av verksamheten?

Hur får barnen vara delaktiga i dokumenteringen på daghemmet?

Har det märkts någon skillnad i barngruppen efter att (om) barnens inflytande ökat?

Hur kunde barnens möjligheter till delaktighet förbättras?

Upplever ni att ni har blivit erbjudna tillräckligt med kunskap och färdigheter kring barns delaktighet och inflytande?

Hur skapar ni projekt som alla barn är intresserade av?

Vad tror du är orsaken till att barn inte inkluderas i verksamheter?

Hur har ni ökat barnens delaktighet i verksamheten? (exempel) Hur kunde den ökas ytterligare?